

oet,
edt.
ken?
te spreken.
VONDEL.

n. Hij bleef
ging vlak
ó r h e n,

Hij liet zich
i volkomen
lking was
in de kerk.
di enen;
en toe.
; maar hij
in.
in naar vo-
undoen, zit
it te tegen
zijn oprecht
en niet ja-
i ook maar

sch gebied;
s over het
der heils-
e en voor-
te en over
leek. Met
; mij iedere
aanhoorde
met zijns-

nan; als de
voudig, een

men op het
1943. Eerst
en hij hem
n aan zijn
g, aan zijn
'oorburg en
weg, om zélf
die in zulke
lde het get-
vonden;
hem eigen
hij kwaad?
e zijn, ver-
; het in de
nieuw con-
acht door-
ls „de brief-
er moesten
we ook dit
hij ten der-

stond toch
kregel, ge-
héb ik ge-
doen”.

weg. Maar
ns gebleven
ustus 1944
dag; direct
zo'n lijstje
stuk groen
orden moest
vegataking;
; en heeft
Kapteyn in

ten; ook al
r Oom Jan
e nogal ge-
bracht de
terop stond
nd uit heel
and anders
aan vooraf-
beste kerel,
de „naam”
ch evenmin
el varkens-
ingerak op-
was, waren
er me ook,
een pakket-
idere plaats
den Haag”;
zat.
le-kerkmen-
edaan!

hebben we

Toen werd hij „aangepakt”!
In die dagen hebben wij hem leren kennen als een eerlijk man, die de „kwade paan” ten enenmale schuwde. Wat had hij, met zijn uitzonderlijke gaven, niet kunnen doen, om de mensen op zijn hand te krijgen? Hij, die met zijn geniale geest, 't kerkelijk leven kende als geen ander!

Maar dat wilde hij niet; hoewel hij vanaf begin 1944 heel goed beseftte, dat het met hem op schorsing en afzetting uit zou draaien.

Hij heeft geen kromme, oneerlijke daad willen doen; óók niet, om zichzelf te redden.

Hij ging zijn weg recht door zee. Niet zichzelf opkammende: „Zó eerlijk ben ik nu!"; evenmin een martelaarsrol aannemende van: „mensen, let op, ze gaan me brodeloos maken!” Niets van dat alles. „Ik mag niet anders handelen dan zo”, was menigmaal het besluit van een gesprek, waarin we overwogen: „Wat moet u nú doen?”

Alle politiek gekuip ergerde hem dan ook verschrikkelijk. Daarom had hij ook zo'n hekel aan Synodevergaderingen van vóór de Vrijmaking en aan vergaderingen van Curatoren en Hoogleraren der Theologische Hogeschool, toen nog in de Oudestraat. „Een paar”, zo zeide hij, „hadden meestal al uitge-maakt, hoe het gaan zou en wat er gebeuren zou; je kon dan praten als Brugman, het hielp tóch niets”. Daarom had hij ook zo'n hartgrondige minachting voor het sturen van een telegrammetje en een brief door enkele dominees, die keften: „revolutie!”. Was dit kerkstijf? Ik ben het met K. S. eens: verre vandaar! Het leek meer op wat zenuwachtig gekef van een paar straathondjes tegen een leeuw achter tralies..... Ze moesten zich schamen! Nu nóg!

Alle oneerlijkheid en alle onoprechtheid haatte hij dan ook met een volkomen haat.

Hij was ook, als het erop aankwam, precies en secuur.

Begin 1944 hield hij zich vooral bezig met het controleren van de citaten uit het beruchte „Prae-advies van Commissie I”. Daartoe moest ik stapels werken van oude theologen, als Ursinus, Beza, Datheen, Chamierus, enz. uit de Leidse Universiteitsbibliotheek in huis halen. De vloer van mijn spreekkamer, aan de achter-zijde van het huis, lag letterlijk bedolven onder de perkamenten folianten. Noodgedwongen moest ik een andere kamer, aan de straatkant, inrichten als spreekkamer. Zin voor zin controleerde hij dat Prae-advies. En telkens weer, als ik 's mid-dags of 's avonds thuiskwam, sleepte hij mij erbij: „Nu moet je toch eens zien, wat Polman hiervan gemaakt heeft.....” Hij controleerde ieder woord. Eén keer wist hij de betekenis van één woord niet; later bleek het zo iets te betekenen als: „windbuil”. Maar ik was zo goed niet, of ik móest naar de Aca-demische Bibliotheek, en net zo lang in woordenboeken zoeken, tot ik de betekenis gevonden had; en..... dan moest ik precies overschrijven, water stond! Opdat hij het ook met eigen ogen kon zien. Dat was geen uiting van wantrouwen; dat was alleen maar zijn securiteit.

Hij hoopte ook altijd nog het goede; al zei hij dat vaak niet met zoveel woorden.

En toch ging het ter Synode van kwaad tot erger. Op 23 Maart, de dag, die 8 jaar later de dag zou worden, waarop de Here tot hem zou spreken: „het is genoeg geweest, mijn knecht; Ik had u 10 talenten gegeven, gij hebt er andere 10 bijgewonnen; ga in in de vreugde Uws Heren”; op 23 Maart 1944 volgde zijn schorsing als Hoogleraar aan de Theologische Hogeschool en als emeritus-predikant van Rotterdam-Delfs-haven.

Vooraf dat laatste heeft hem gestoken. De Synode immers had dit besluit genomen zonder zijn vroegere kerkeraad daarin ook maar te kennen. Dat was ongehoord; hiërarchie tot en met. Het ergerde hem, dat de schapen, die vroeger aan zijn herderlijke werkzaamheid waren toevertrouwd geweest, zó genegeerd werden. Dáarover had hij het vaak meer, dan over zijn eigen belangen.

Later, op 5 Augustus 1944, volgde zijn afzetting.

Als wel vaker, zat hij in een gemakkelijke stoel bij de piano. 't Was reeds achter op de middag. Op eens ging de telefoon; 't was zijn broer uit Den Haag: „zeg Piet, ik deel je het droevige bericht mee, dat ze Klaas zo-even hebben afgezet”..... Hij hoorde het en hij verschoot van kleur. Direct kwam hij zelf naar de telefoon. Zijn broer herhaalde het sombere bericht met zijn schandelijke inhoud. „Zo” was het enige, wat hij tegen zijn broer uit kon brengen. Toen hij weer was gaan zitten, zei hij alleen nog: „Hebben ze dát tóch gedurfd?”

De hele avond was hij er erg van onder de indruk. Wie zou dat niet geweest zijn?

Hij, de trouwe zoon der kerk, die rusteloos gestreden had, dag en nacht, jaar in, jaar uit, om die kerk te verdedigen tegen de aanvallen van de Boze... hij, door de „eigen broeders” trouweloos eruit ge-trápt!

Wat kan het toch ver komen in de Kerk des Heren! Dat de massa, die intussen maar de „macht” in handen heeft, mee gaat dansen met de psalmen-engeestelijke-liedekens-djpende duivel!

Wat is de massa dán onbarmhartig wreed!

Want, wie had, naar het Woord, geprofe-téérd, tégen het nationaal-socialisme, toen de Duitsers hier waren, als hij? Waar zátén toen

de heiden? Veel van die „helden” zaten te bibberen in de schuilkelders. Haast alléén K. S. had „de uniform aantrokken”. Niet in een blazé-zelfoverschatting. Maar omdat hij moest! Omdat zijn Kurios het van hem vroeg.

En in algehele zelfovergave stelde hij zich vóór zijn schapen; ja, voor heel zijn volk!

Maar vele van die schapen werden stotende, uit-stotende bokken, toen een paar intriguurs sisten: „hij wijkt af van de belijdenis; kijk maar, hij wil niet verklaren, dat hij de pasgeboren kinderen der gelovigen voor reeds wedergeboren houdt!”

Toen dachten ze hem uit te stoten uit de gemeen-schap der kerk.

Maar God de Here greep in; ze stietten slechts uit, uit hún gemeenschap; zichzelf stietten zij uit, uit de Kerk!

„Hebben ze dát tóch gedurfd?”

Wat zal er in hem omgegaan zijn! In hem, die zo fel leefde; die de Kerk zag als geen ander; die ook elk spel van intrige en schijnvroomheid doorzag als geen ander.

Wij hebben getracht hem te troosten. Het was wat stamelen. We waren ook zelf té veel aangedaan.

Na zijn afzetting kreeg hij ineens vrijwel volledige bewegingsvrijheid.

Daar was hij blij mee, al vertrouwde hij de Duitsers niet. Maar hij kon in ieder geval gaan preken en uit spreken.

Spreken! Wat was het een verademing voor hem! En voor ons, hem voor het eerst na lange tijd weer te horen! Op de bekende vergadering van 11 Augustus 1944 in de kerk aan de Lutherse Burgwal te Den Haag.

Aan het eind van welke vergadering hij voorlas de bekende „Acte van Vrijmaking en Wederkeer”; het stuk, waaraan hij de hele nacht nog had zitten werken.... Ik zat in de ouderlingenbank naast... Dr R. Schippers van Rotterdam.... Daarna zijn eerste preek op 20 Augustus 1944 te Bergschenhoek over 1 Cor. 4:6 en 7: „de apostolische afwijzing van bovenschrijftuur-lijke bindingen en vonnissen”. Hij ging op de fiets heen en terug. Geen van ons kon mee; maar toen hij terugkwam, waren we natuurlijk erg nieuwsgierig: „en, Oom Jan, hoe is het gegaan?”

„Fijn, jong; en ik heb een kind mogen dop-pen ook!” Hij was weer ontvangen door de kerk! Wat was hij er intens blij mee, dat hij ook het sacra-ment van de doop aan een kind had mogen toedienen. Ik weet niet welk kind het geweest is. De ouders, die dit stukje mogelijk zullen lezen, zullen het zich wel herinneren. Ik hoop, dat zij nooit zullen vergeten, welk een intens christelijke vreugde de doop van dit kind aan dat andere kind-Gods, K. S., geschonken heeft! Die Zondag beleefde hij haast mateloos, wat hij voor jaren neergeschreven had in zijn: „Wat is de hemel?”, pag. 319: „Het is een diep geluk, gereformeerd te zijn”!

Dan waren zijn ogen „zacht”.

In een van de laatste „Reformatie”-nummers, die hij heeft mogen verzorgen, gebruikt hij (niet van zichzelf) die uitdrukking. Toen ik die las, had hij daarin voor mij ineens onder woorden gebracht, wat ik in hem reeds zo lang gevoeld had.

Zeker, hij kon ook bliksemen met zijn ogen. Wat konden ze donker fonkelen onder dat intelligente, hoge voorhoofd, als hij in profetische ijver het Woord be-diende; als hij de zonde hekelde; als hij een gemene, maar desniettemin walgelijk-vroom-ingeklede streek doorzag. Maar wat werden die ogen zacht, als hij merkte, dat wij, zijn vrienden-huisgenoten, trachtten balsem in de geslagen wonden te gieten. Dan voelde hij zéker, met zijn klaar en helder inzicht, het stunte-lijke van die pogingen aan; maar hij waardeerde tegelijk: „ik ben hier bij mijn vrienden”.

Zijn ogen waren zacht.

Zij waren zacht; niet alleen voor ons; maar voor állen, hetzij groot of klein, hetzij gesteld op een hoge of op een nederige plaats; voor állen, die in de strijd in de kerk trouw aan het Woord gebleven waren.

Zeker, hij spaarde ook zijn broeders niet; en hij maakte het hen niet gemakkelijk; hij noemde ook in hen niet recht, wat krom was. De laatste nummers van „De Reformatie” leggen daar voldoende getuige-nis van af. Hij zei ze eerlijk, met een keur van argu-menten omkleed, waarin ze scheef gingen. En hij vond het fijn, dat hij dat weer kón doen. Op de Amers-foortse Synode zei hij me nog een keer: „wat heel anders dan vroeger; je kunt hier weer eerlijk en open met elkaar spreken; ook al ben je het niet in alles met elkaar eens”. Hij genóót toen van het Vrijgemaakte kerkelijk leven.

Hij had de kerken lief. Daarom bezorgde hem de onenigheid van de laatste tijden ook zulk een verdriet; en hij hield ons, heus niet overbodig, voor: „als ge elkaar vermaant, laat uw oog tegen de broeder zacht zijn!”

Het zijne wás zacht....

Ik ben o zo blij, dat hij in één van onze kerken de verbroedering nog ten volle heeft mogen beleven!

Zijn werkkraacht was ongeëvenaard.

Ik heb hem bezig gezien aan zijn critiek op het Prae-advies; aan „De Waarheid luistert nauw”; aan de „Acte van Vrijmaking en Wederkeer” en aan zoveel andere dingen. Ik heb hem weer zien en horen spre-ken en preken na de Vrijmaking. Nooit zal ik vergeten

die preek op Zondag 27 Augustus 1944, weer in de kerk aan de Lutherse Burgwal te Den Haag over Matth. 11 vs. 28-30: „Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven. Neemt Mijn juk óp u, en leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uwe zielen. Want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht”.

Naar zulk een kerkdienst fietste hij of hij nog maar 16 was; en hij preekte met een vuur en geestdrift of hij 25 was. Niets was hem te veel!

Hoe typerend voor deze man, die, buiten zijn schuld, voor het laatste „Reformatie”-nummer, dat hij geredi-geerd heeft, geen stuk had voor de rubriek „Kerkelijk Leven”; dat deze werker, terwijl zijn levenskracht haast opgebruikt was, daarvoor nog zijn veront-schuldiging aanbiedt: „'t Was geen luiheid”....

Wie, die hem gekend heeft, zal niet van ganser harte getuigen: „Dat had U niet behoeven te zeggen; dát wisten we heus well!”

Hij is álles geweest voor de kerk van onze Here Jezus Christus. De ijver dáarvoor heeft hem geheel in beslag genomen; die heeft hem verteerd.

Deze man was ook getrouwd.

Wat heeft ook die vrouw veel over moeten hebben voor de Kerk!

Want wanneer was Prof. Schilder nu eens thuis?

En áls hij nog eens thuis was, kon hij zich nóg niet geven aan zijn vrouw en aan zijn gezin; want dán moest die hem spreken en dán weer belde een ánder hem op; of hij moest werken aan zijn „Catechismus”. Heeft hij misschien gevoeld, dat hij die niet meer klaar zou krijgen; heeft hij mede dáárom nog elke minuut van zijn leven uitgekocht, om er nog maar zover mogelijk mee te komen?

Ik heb mij wel eens afgevraagd: welke vrouw zou dit verdragen hebben; dat haar man zó al zijn tijd besteedde in dienst van de kerk?

Mevrouw Schilder hééft dit gedaan.

Eren wij daarin ook haar.

En gedenken wij ook Mevrouw Schilder vaak in onze gebeden.

En nu, wij staan verbijsterd.

Wij voelen ons als verweesd.

Mág dat?

Hingen wij dan aan een mens?

Is het verkeerd, dat we hem nu zó prijzen?

Ik geloof van niet.

Hij was een gave Gods aan ons. Een schone, rijke gave, die de Here óns, in Zijn grote liefde en trouw voor Zijn kerk, geschonken heeft. Door wie de Here Zichzelf heeft willen verheerlijken.

Mogen wij de schoonheid niet roemen van de liliën des velds, waarin de Here Zich óók, zij het op andere wijze, verheerlijkt?

Mogen wij niet nagaan, wat een Mozes, wat een Elia, wat een Calvijn voor de kerk des Heren betekend hebben?

Zeker, wij mogen niet eindigen in mensen; ook niet in deze mensen; ook niet in Prof. Schilder.

Wij moeten altijd weer beginnen en eindigen in Hem. Die ons gekocht heeft door Zijn bloed; maar Die ons ook, nu in Prof. Schilder, wéér zo rijke zegen bovendien geschonken heeft.

Prof. Schilder laat een rijke erfenis na: een keur van boeken; een schat van artikelen. Laten wij niet na, die goed te gaan bestuderen.

Het heeft God behaagd Prof. Schilder van ons weg te nemen.

Verlaat de Here nu Zijn kerk?

Wie zó spreekt, spreekt ongelovig.

De Here verlaat Zijn kerk nooit.

Maar Hij heeft het nu goed geoordeeld, dat wij zonder de persoon van Prof. Schilder verder moeten.

Op een achtermiddag, enige weken na zijn schorsing, kwam ik de huiskamer binnen. Hij bemerkte het niet. Hij zat aan het harmonium en zong uit Psalm 25:

„Zie op mij in gunst van boven,
Wees mij toch genadig Heer;
Eenzaam ben ik en verschoven;
Ja, d'ellende drukt mij neer”....

Het was aandoenlijk. De „grote K. S.”, zijn verdriet uitzingend voor zijn God, zijn leed klagend als een kind.

Ook wij willen ons leed klagen in de woorden van diezelfde psalm.
Maar wij moeten daar niet bij blijven staan.

Wij moeten weer verder; zoals ook Prof. Schilder verder ging. Hij was reeds heel wat verder, toen hij voor het eerst in Bergschenhoek geprekeerd had! Toen hem weer klaar gebleken was, dat de kerk hem niet uitgestoten had! De slotzang, die hij toen opaf, getuigt daarvan; het was Ps. 56 vs. 5. Maken wij juist nu, in deze dagen van droefenis, deze psalm tot de onze, opdat ook wij, als hij weleer, weer met opgeheven hoofd verder door het leven gaan, God ter eer:

Ik roem in God; ik prijs 'tonfellbaar Woord;
Ik heb het zelf uit Zijnen mond gehoord;
'k Vertrouw op God, door gene vrees gestoord;
Wat sterv'ling zou mij schenden?

Ik heb beloofd, wanneer G'in mijn ellenden
Mij bijstand boodt, en 'tonheil af zoudt wenden,
Tot U, o God, mijn lofzang op te zenden,
Door ijver aangespoord.

Wat is het een diep geluk, gereformeerd te zún!

P. JASPERSE.